

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 644

II. ULUSLAR ARASI DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER
05-07 KASIM 2004 / ANKARA

Ankara - 2005

Sesli ve Görüntülü Dinî Yayıncılık Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı

Doç. Dr. Mehmet Görmez
DİB Başkan Yardımcısı

Bilindiği gibi anayasa metinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı'na üç temel görev yüklemiştir: İslâm'ın itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri ile müessesat-ı diniyenin idaresi, toplumu din konusunda aydınlatma, milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinme.

Özellikle 1965 tarihli 633 Sayılı Kanu'nda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın uhdesine verilen toplumu din konusunda aydınlatma görevinin nasıl gerçekleştirileceği sorusu ciddi bir tartışma konusu olmuştur. Söz konusu görevin cami içi hizmetleriyle sınırlı olamayacağı, bu alanla sınırlı olan bir bilgilendirmenin toplumu din konusunda yeterince aydınlatamayacağı açıktı. Ancak ülkemizde yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan kitle iletişim araçlarından nasıl yararlanılacağı konusunda bir belirsizlik olduğu gibi bu hususta oluşmuş bir bilgi ve tecrübe de henüz şekillenmiş değildi. Bu konuya geçmeden Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sınırlı imkânlarla anayasanın verdiği bu görevi ifa etmek için yaptıklarını kısaca anlatmakta fayda görüyorum.

Bilindiği gibi radyonun ülkemizdeki tarihi, 1927 yılına kadar uzanır. Televizyon yayını ise 1968 yılında başlamıştır.

Türkiye radyolarında ilk dinî yayın, 1950 yılının Ramazan ayında gerçekleşmiştir. Dönemin Diyanet İşleri Başkanı Merhum A. Hamdi Akseki ve beraberindekiler, bu ilk yayın için Ankara Radyosu'na giderek Kur'an okumuş ve konuşma yapmışlardır. 1955 yılına kadar sadece Cuma sabahları yayınlanan bu programda Kur'an tilâveti sunulmuş, 1955 yılında buna, okunan sure ve ayetlerin mealı de eklenmiştir. Yine bu dönemde "Dinî ve Ahlâkî Musahabeler" adı altında radyoda düzeyli dinî konuşmalar yapılmıştır. Konuşmacılar arasında daha çok; Kemal Edip Kürkçüoğlu, Celâl Saraç, M. Saadettin Evrin, A. Ragıp Ak-

yavaş, M. Âsım Köksal, Mustafa Runyun, M. Şevki Özmen, Said Özdemir, Mehmet Oruç ve Hamdi Kasaboğlu gibi seçkin şahsiyetler yer almıştır. 1968-74 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dinî gün ve gecelere ilişkin mesajları da yayınlanmaya başlanmıştır. 1975 yılından itibaren 20-30 dakikalık iftar programları yapılmaya başlanmıştır. Bu mütevazı programların dahi toplumda doğurduğu dinî ve millî heyecan, milletimizin dinî duygu ve hassasiyetleri üzerinde araştırma yapanlar için önemli veriler sağlayacak niteliktedir.

İlk defa 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı'nda şehit olan askerlerimizin ruhlarına ithaf edilmek üzere TRT'den canlı olarak verilen mevlit yayınının ilgi ve takdirle karşılanmasının ardından, 1975 yılında TRT'de dinî yayınlara yer vermeye başlanmıştır. Haftada bir gün olmak üzere radyodakine benzer yayın yapılırken, iftar programlarının ve kandil geceleri okunan mevlitlerin canlı olarak verildiği görülmüştür.

1980 yılında TRT'de "İnanç Dünyası" adlı program yayına girmiş ve uzun yıllar bu program sürdürülmüştür. 1981'den itibaren bu programın yayın saatleri artırılmıştır. Öte yandan bu yıllarda Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda haftada 5 gün, 30'ar dakikalık süreyle dinî yayın yapılmıştır.

17.09.1997 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile TRT Genel Müdürlüğü arasında imzalanan bir protokolle TRT 4'te, haftada bir olmak üzere "Diyanet Saati" programı yayına başlamıştır. Hem söz konusu program hem de bununla ilgili mevcut protokolün yenilenmesi artık kaçınılmazdır.

Bu dönemde sesli ve görüntülü dinî yayınlar için toplumu kuşatıcı, bilimsel bir yayın politikası belirlemek ve söz konusu yayınların niteliğini artırmak, daha doğru ve etkin kılmak için tartışmak yerine; hem taraf olanların hem de karşı çıkanların olayın sembolik değeri üzerinden bir tartışma başlatmış olmaları, radyodan Kur'an ve mevlit okunmasının, yahut televizyonda din ve ahlâk sohbeti yapılmasının lâiklik tartışmalarına dönüştürülmesi bir talihsizlik olmuştur. İkinci talihsizlik ise TRT ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, Türkiye'nin ilâhiyat ve iletişim birikimini birleştirerek ortak bir akılla bu yayınları iyileştirme yoluna gitmeleri gerekirken, kurumlar arası bir yetki tartışmasına girmiş olmalarıdır.

Devlet radyo ve televizyonlarında ve bilâhare özel radyo ve televizyonlarda sunuma giren dinî içerikli yayınlarda inisiyatif çoğu defa Diyanet İşleri Başkanlığı'nda değil, ilgili kurum ve kuruluşlarda olmuştur. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlar, söz konusu yayınlarda Diyanet İşleri Başkanlığı'yla yeterli iş birliği yoluna gitmemiştir. Kuşkusuz bunda, konuyla ilgili yasalardaki boşlukların büyük etkisi olmuştur.

Meselâ TRT, kendi yayın organlarındaki sorumluluğunu ileri sürerek bunu başka bir kuruma devretmek istememiş, Diyanet İşleri Başkanlığı ise halkı her türlü yayın organından faydalanarak aydınlatma görevinin yasal olarak kendilerine verildiğini ileri sürmüş, böylece anlaşmazlık uzun yıllar devam etmiştir. Oysa bu 50 yıllık süreçte konuşulacak, tartışılacak ve ciddi araştırmalara konu olacak pek çok husus vardır.

Sesli ve görüntülü dinî yayınlar için nasıl bir dil ve nasıl bir politika belirlemek gerekir?

Bu ülkenin çocuklarına, hatta bütün dünyaya İslâm dinini doğru bilgiye dayanarak etkin bir yöntemle anlatacak aydınlatıcı, eğitici, öğretici senaryolar kimlerce ve nasıl yazılacak?

Filmler, dramalar, diziler nasıl çekilecek? Özellikle çocuklarımızın ihtiyaç duyduğu çizgi filmler nasıl temin edilecek?

Dinî terminolojiyi genç kuşaklar anlayabilecek şekilde çağın diline aktarmanın zorlukları yaşanırken, bizatihî iletişim araçlarının kendilerinin doğurduğu yalnızlaştırma ve yabancılaştırma, araç karşısında insanın edilgenleştirilmesi, insanî ilişkilerin araçsallaşması ve tek tip insan meydana getirmesi gibi olumsuz sonuçlar henüz ele alınmamışken, kitle iletişim araçlarının ortaya çıkardığı dil ile dinî hakikatler nasıl anlatılacak?

Söze dayanan dinî söylem, anlatım ve açıklamaları görselleştirmenin sorunları nasıl aşılacak?

Söz ile şekillenen örnek hayatlar üzerine kurulu ilâhî dinlerin davet, tebliğ ve irşat gibi kavramlarla ifade edilen açıklama yöntemleriyle sesli ve görüntülü iletişim araçlarının imaj, reklâm ve propaganda kavramlarıyla ifade edilen sunum teknikleri nasıl birleştirilecek?

Bunları birleştirmek için yeni bir dil, yeni bir üslûp nasıl oluşturulacak?

Oluşan bu yeni dil ve üslûpla çocuklara, gençlere ve entelektüellere ve geniş halk kitlelerine İslâm'ın mesajı nasıl ulaştırılacak?

Bunların hiçbirisinin ciddî olarak ele alınmamış olması son derece üzücüdür.

Öz-biçim ilişkisi bağlamında sesli ve görüntülü yayıncılığın doğası ile dinî mesajın temel özelliklerini doğru zeminlerde tartışmak gerekmektedir. Çünkü din hizmetlerinde önemli bir görev olan irşat ve tebliğ, dinin doğasında bulunmayan imaj ve propagandaya dönüşebilmektedir. Bu da dinlerin bir rekabet ortamına çekilmesine ve bir çatışma zemini-ne yol açmaktadır. Bu sorun ciddidir ve AB sürecinde önümüzdeki dönemlerde yaşayacağımız en önemli sorunlardan biridir. Diğer taraftan günümüz iletişim teknolojilerinin egemenlik alanı ile dinî tebliğin imkân ve özelliklerinin kesişme ya da ayrışma noktalarının ne olduğu açıkça bilinmemektedir.

Son 20 yılda Diyanet İşleri Başkanlığı'na, anayasanın verdiği toplumu din konusunda aydınlatma görevini yerine getirebilmek için özel bir televizyon kanalının tahsisi sürekli gündemde olmuştur. İslâm'ın hak ve hakikate dayanan tevhit inancını, ihlâs ve samimiyetle birleşen ibadetini, bilgi ve hikmete dayanan ahlâkını, şefkat ve merhametle yoğrulan adaletini, bireyin ve toplumun bilgi ve algı kanallarına nasıl iletilebileceğini tespit ederek bilgi ve yayın politikalarını oluşturmuş bir Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'nin ilâhiyat ve iletişim birikimini birlikte harekete geçirerek, elbette müstakil bir televizyon kanalının tahsisi için çalışmaya başlaması tabiidir. Ancak bu kanalın başka yerlerde Tanrı adına kurulan kanallar gibi;

* Dinleri bir yarış ve rekabet ortamına sokmayacak,

* Bir dinin hakikatlerini anlatmak için diğer dinleri kötülemeye yeltenmeyecek,

* Hakikatleri imajla örtmeyecek,

* İrşat ve tebliği, reklâm ve propagandaya dönüştürmeyecek bir kanal olması için ciddi çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu düşüncelerden hareketle, ilkini geçen yıl gerçekleştirdiğimiz Dinî Yayınlar Kongresi'nde, alanın birçok sorununu bilim adamı ve yayıncılarla birlikte ele alıp, üç gün boyunca tartıştık. Kongre'de dile getirilen konular ve kamuoyuna deklare edilen ortak bildiri, Başkanlığımıza ve özel yayıncılara ışık tutmuştur. Nitekim Başkanlığımız, Kongre'den ilham alarak bir dizi projeyi başlatmış bulunmaktadır. Dinî yayınlar kongreleri, bizim için yol haritası mesabesinde dir.

Şimdi Kongre'mizin ikincisini gerçekleştiriyoruz. Uluslar arası nitelikli bu Kongre'mizin konusu, bilindiği gibi "Sesli ve Görüntülü Dinî Yayıncılık"tır. Kongre'de sunulacak tebliğ ve müzakerelerin sesli ve görüntülü dinî yayıncılık alanında ufuk açıcı ve yol gösterici olmasını temenni ediyorum.

Kongremizin bu temel sorunlara açılım sağlayacağına, sesli ve görüntülü dinî yayıncılık yapan kurum ve kuruluşlara ışık tutacağına inanıyorum.

Oturum Başkanı – Sayın Doç. Dr. Mehmet Görmez Bey'e çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi de, Sesli ve Görüntülü Dinî Yayıncılık Açısından Beyaz Perde konusunda Ensar Kılıç Bey Açılış Oturumunun son sunumunu yapacaklar. Buyurun Ensar Bey.